

ฟ้าสว่างทางธรรมานุภาพ และ สังคมศาสตร์

[ชุดลอยปทุม อันต์ับ ๗๔]

พุทธทาสภิกขุ

อุทิศนา

ลอยธรรมะมาลัย	ลงสู่โลกอันเบียดบีบ
แผ่ธรรมะรังษี	ตามพระพุทธรูปประสงค์ ฯ
มันหมายจะเสริมศาสน์	สถาปนโลกให้อยู่ยง
ปลอดภัยพินาศ, คง	เป็นโลกศุขสถาพร ฯ
หากแล้งพระธรรมญาณ	อันธพาลกลีบร
จะครองโลกเป็นอากร	ให้เลวลุสเตรัจฉาน ฯ
จะทุกข์ทนหึงคืนวัน	พิฆาตกันบมิประมาณ
ด้วยเหตุอหังการ	เข้าครองโลกวิโยคธรรม ฯ
บรรษัทพระพุทธรองค์	จึงประสงค์ประกอบกรรม
ตามแนวพระธรรมนำ	ให้โลกผ่องผ่องพันภัย ฯ
เผยแผ่พระธรรมทาน	ให้ไพศาลพิชิตชัย
แปดหมื่นสี่พันนัย	อุทิศทั่วทุกปถพี ฯ

พ.ท.

๒๕๒๓

ACC. NO. 1186
Date Received 2 Nov 30
Call No. W 244 W

๗. 2

ห้องสมุด “กระท่อมธรรมโมชน”

สวนอุศุมมุนิธิ

ฟ้าสาางทางธรรมานุภาพ และ สังคมศาสตร์

[ชุดลอยปทุม อันดับ ๗๔]

ธรรมบรรยายของ

ท่านอาจารย์ พุทธทาสภิกขุ

ในชุดฟ้าสาางระหว่างห้าสิบปีที่มีสวนโมกข์

ครั้งที่ ๑ เมื่อวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๒๖

ณ ลานหินโค้ง สวนโมกขพลาราม อ.ไชยา

ศรัทธาบริจาคน

ของ

คณะศิษย์ชาวตะกั่วป่า (มีรายนามในท้ายหนังสือ)

พิมพ์ครั้งที่ ๑/๔,๑๐๐ เล่ม

ถวายสักการะบูชา แต่ท่านอาจารย์ ในวันล้ออายุครบ

๘๐ ปีบริบูรณ์ เพื่อแจกเป็นธรรมบรรณาการ

๒๗ พ.ค. ๒๕๒๙

(สงวนลิขสิทธิ์)

ไม่น่าจะบ้า

พุทธศาสนา คือวิชา ที่เปลื้องปลุก
มิให้คน ทนทุกข์ เท่าสิ้นชน
แต่คนรับ รับมา ทำสัปดน
มาทำตน ให้ทุกข์ รุกข์ขึ้นไป

ให้ยี่ดมนั้น ขลาดเขลา เมาศาสนา
สอนเป็นบ้า เรียนเป็นบ้า คว่ำกันใหญ่
สร้างเป็นบ้า จนเป็นผ้า บังจิตใจ
เกิดฝึกฝาย พวกพรรค รักสู้กัน

ส่วนพระธรรม คำสอน สิ่งดับทุกข์
ไม่สนใจ ทำให้ถูก ตามหลักนั้น
หลงส่งเสริม เพิ่มทุกข์ ลูกเป็นคว้น
นี่แหละพันธ์ พวกบ้า เจ้าข้าเอ๋ย ๗ @

พ. อินทสิทธิ์

ไร่ยกได้ค่า โลกที่ก่อกำเนิดมาโดยธรรมชาติ สำนักรับสร้าง สันติ-
 ภาพ; มีแต่ธรรม คือสิ่งที่จะสร้างโลกทุกยุคในสิ่ง
 ที่ไม่มี ดั่งที่ปรากฏอยู่ในโลกปัจจุบันนี้. แม้จะมีคนที่ไม่
 อดทนไว้ รังรองสอยงาม สุนทรสนานกันสักเท่าไร ก็ยังไม่
 ไรด้วยสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่โลกทั้งปวง นัยตั้งแต่
 โลกเกิด ครั้นนั้น อันชานาค ภัยสัจจมา เมื่อมีคน
 ธรรม สอดตามเสาะหาชีวิต สอดตามเสาะ และกรรมที่ประ-
 หารกัน ระหนาบชมนั้น ที่มี ความในสิ่งอันดีอันดี อันไม่มี
 ธรรมนั้น, ภาวะที่อันดีอันดี กันทั้งโลก แม้ในมนุษย์
 อยู่ในธรรม โดยสัจจตา. ผลแห่งธรรม อันดีอันดี มิใช่
 ธรรม ที่หาว่า ธรรมะดี อยู่ในโลก.

ชาติทุก ๆ ชาติจะเกิดมา มีมีเป็น สิ่งที่ดีไม่ได้เสียแล้ว
 ความเป็นดีในโลกเป็นเช่นนี้. ปรารถนาให้เป็นที่ดีตามนั้น และผล
 เป็นคนดีคนดี แล้วเมื่อใดที่คนดีมี ภาวะดีด้วยสักคนหนึ่ง ก็
 แล้วกัน โดยไม่ตัดต่อโดยโลก สัตว์เดรัจฉาน ที่ยังอยู่ใน
 สวรรค์ได้มี แต่ประทุษร้าย. แต่ผลที่อันดี ธรรมะ ดีสักหนึ่ง
 เห็นว่า สิ่งอันดีอันดี มีอันดี และเข็ญใจ แปรตนได้ตามเหตุและ
ปัจจัย; เพราะฉะนั้น ปัจจัยแห่งสันติภาพกันใหม่ เพื่อมนุษย์
 โลกนี้ไว้ ตามแบบแห่งความสงบสุข โดยอาศัย สิ่งที่ดี
ว่า ธรรม นั้นเอง; จึงได้พยายามพากันเผยแพร่ธรรม ชัก
 ชวนกัน ที่นี้กระทำให้ทุกอัน เพื่อการกลับมานั้น ธรรมะ
 มนุษย์นี้. การมีพินัยสิ่ง ธรรมะ นั้นเผยแพร่ ก็คือ
 ทำให้ เมื่อใดที่ธรรมะสงบดี นั้น.

การรู้จักธรรม คือการรู้ว่าเป็นอะไรอย่างถูกต้อง คน
ไม่หลงใหลในสิ่งใด แม้ในความสุขด้วย ก็คิดถึงรู้สักอยู่
กับสิ่งใด อย่างยิ่งยด. มิฉะนั้นความทุกข์นั้นย่อม
มีเว้นที่แท้แห่งความหลงใหล สัจธรรมที่รู้ธรรมอย่างแท้
จริง. ความเห็นแก่ตัว ย่อมเกิดไม่ได้ เพราะเหตุนี้. ความรัก
เพื่อหมั่นหมั่นด้วยกัน มีได้โดยง่าย แม้ในความเขลา
ก็เห็นแก่กัน หากมีสักเพียงไร. ผู้ประพฤตธรรม ย่อม
รู้สักเป็นสุข เมื่อรู้สักว่าตนได้ประพฤตธรรม หรือเมื่อได้ทำ
หน้าที่ของตนอย่างถูกต้อง. ความโกรธพัวโรย ใน
ข้อนี้ ทำให้รู้สักเป็นสุข. ไม่นับความสุขอันเป็นมาตา
คือ สุขเวทนา ทานเพื่อหน่วง คือ ทาน หู ลมูก ลิ้น กาย ใจ
ที่ตนเห็นแก่ตนอย่างเห็นแก่ตนนั้น เสียแล้ว.

ธรรม: ข้อนี้ในเรารู้จักมีทั้งสี่ อย่างถูกต้อง รู้จักมี
แตรคือมีทั้งสี่ และสี่อันอย่างถูกต้อง, มีหน้าที่ที่ทราบ
ทรัพย์สมบัติ เก็บรักษายศชื่อเสียง มีฐานะยากจนอย่าง
ถูกต้อง คือเป็นมีเพื่อ สันติสุขส่วนตัว และ สันติภาพ
ของสังคม โดยส่วนเดียว, มีสัจธรรมทุกประการอันแก่
ใคร แม้แต่สัตว์เดรัจฉาน และพฤษชาติทั้งปวง, มีเมตตา
คนทั้งโลก หรือหนักแน่นเช่น แม้แต่หน้อยเดียว. สัก
ก็เรียกว่า ชาติ, ชาติจักษุ, หรือ ขอบเขตของชาติ ย่อมมี
แก่ผู้ประพฤตธรรม. ข้อนี้ หมายถึง ความว่า ความเป็น
หรือมีคุณความดีนี้, มีแต่ สัจธรรม นี้ตั้งแต่ สัจธรรม
แห่งประพฤตธรรม เห็นกันไว้ ก็ดีแล้ว.

เขา มี ๓ หู ๑ มุม ลิ้น ๓ ยาว ๒ นิ้ว สำหรับกัดกิน เพื่อไม่ให้
 รูกักสิ่งทั้งปวง ๑ ยาว ๒ นิ้ว ตัดขอบทามที่เป็นครึ่ง เพื่อมีช่องให้อายุติ
 ๑ ยาว ๑ นิ้ว ๑ นิ้ว มีใช้สำหรับ หู ๑ มุม ลิ้น ๓ ยาว ๒ นิ้ว สำหรับไว้ไว้
 ลือ ๑ นิ้ว เราเห็นเป็นทาสของกบิลส คนในหัวไม้พิน ในเขื่อนที่
 เป็นกันอยู่ โดยมากในโลกนี้จะมีหัวไม้พิน ซึ่งทำด้วย ขรรษะ
 เข็มกับไม้ไผ่ นอกหัวเราไม่ได้ ก็ครึ่ง แต่เขาสามารถควบคุม
 ตา หู ลิ้น ๓ มุม ลิ้น ๓ ยาว ๒ นิ้ว ลิ้น ๓ มุม ลิ้น ๓ ยาว ๒ นิ้ว
จะไม่มีเมฆฝนเป็นภัยแก่เราได้ โดยอาศัย ขรรษะ นั้นเอง แต่
 คนในโลก ทำได้เช่นนี้ โลกนี้ก็เป็นโลกที่สงบงาม น่าอยู่
 สบาย หรือเป็นโลกของพระศรีอารยเมตไตรย ขึ้นมาทันตาเห็น
 ฤกษ์ เพราะเป็นโลกที่ ดีมีสุข ไม่เดือดร้อน

ทางโลกของกบิลสผู้มีหัวไม้พิน อยู่กับโลกนี้ไว้ที่นั่น
 คือ เดินไปตามทาง ขรรษะ ทางขรรษะให้ทุกคนได้เดินไปตาม
 ทางขรรษะ ย่อมเป็นกุศลอันใหญ่หลวง และสุขด้วย ขอให้
 การจัดการพิมพ์หนังสือ ขรรษะ ขึ้นโดยแพร่ ^{ไป} ลงสู่หัวไม้พิน
 ไซ้ชนั้นเต็ม ทามความประสงค์ ทั้งแก่ผู้ที่ยังไม่เคยได้
 ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ โดยทุกแห่งทุกมุมโลก. ห้ามได้ขอ
 ไม่ทาก ๑ ในนี้ ดีด้วย เป็นอันจบ

พุทธทาส อินทปัญโญ

โลกขพพดาราม, เชียง

ฟ้าสว่างระหว่าง ๕๐ ปีที่มีสวนโมกข์

— ๑ —

๒ เมษายน ๒๕๒๖

ฟ้าสว่างทางธรรมานุภาพ และ สังคมศาสตร์.

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันเสาร์ เป็นครั้ง รก แห่งภาค
วิสาขบูชา ในวันนี้ อาตมาจะได้กล่าวโดยหัวข้อว่า ฟ้าสว่าง
ระหว่างห้าสิบปี ที่พวกเราพร้อมกันมีส่วนโมกข์, ฟ้าสว่าง
ระหว่างห้าสิบปี ที่พวกเราพร้อมกันมีส่วนโมกข์ บางคนจะเกิด
ความรู้สึกงงหรือประหลาดใจ ว่าทำไมจึงมาพูดเรื่องนี้ ทุก-
คราวก็จะพูดถึงหัวข้อธรรมะอย่างใดอย่างหนึ่งเสมอไป วันนี้
กลายเป็นเรื่องอะไรไปแล้วก็ไม่รู้.

เหตุผลบรรยายเรื่องฟ้าต่าง ๆ.

ข้อนี้อาตมาต้อง ขอแถลงเหตุผล หรือข้อเท็จจริง อันนี้ ก็คือว่า เรื่องเกี่ยวกับสวณโมกษ์ ๕๐ ปีนี้ มิงงาน ค้างคาอยู่ ก็การพิมพ์หนังสือ บันทึกรายละเอียดระหว่าง ๕๐ ปี ออกไปให้ชัดแจ้ง แล้วทำยังไม่สำเร็จ เพราะความ เหลวไหลของอาตมาเองก็ได้, เลยพลาดพาโลมายืมธรรมาสันนี้ เป็นโต๊ะเขียนบันทึก เพราะว่าเขียนด้วยมือมันมันเขียนไม่ ไหวแล้ว, พิมพ์ดีดก็ไม่ไหวแล้ว, มันเขียนได้แต่กับด้วยปาก, ก็ต้องถือโอกาสมาเขียนด้วยปาก แล้วก็มาแทรกแซงเวลา ของท่านทั้งหลาย ที่เคยฟังธรรมบรรยายเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เสมอ. บัดนี้มากลายเป็น บังคับให้ท่านฟังการเล่าเรื่องเกี่ยว กับสวณโมกษ์. แต่ถึงอย่างไรก็ดี เชื่อว่าบางคนคงจะชอบ, บางคนก็คงจะถือเอาประโยชน์ได้ในลักษณะของการบรรยาย เพราะว่า การเล่าเรื่องทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสวณโมกษ์นั้น ย่อมจะเกี่ยวข้องอยู่กับธรรมะอย่างแน่นอน อย่างที่จะ หลีกเลี่ยงไม่ได้. ฉะนั้น ขอให้ฟังเอาในส่วนที่เป็นธรรมะ ก็แล้วกัน ก็จะไม่เสียผลไปจากที่เคยฟังตามปรกติธรรมคา.

การบรรยายนี้ มันเป็นการบันทึกเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับสวนโมกข์ ในระยะ ๕๐ ปี เป็นการบรรยาย เพื่อให้คนที่ไม่ทราบได้ทราบ อย่างนี้ก็มี, เป็นการบรรยายให้คนบางคนได้ทราบแล้วก็รู้สึกอนุโมทนา ยินดีปรีดา ในการที่ได้ร่วมกำลังกาย กำลังใจ ด้วยความเหน็ดเหนื่อยมาตลอดเวลานี้, ถ้ารู้ว่ามันได้ผลอย่างไรบ้าง ก็คงจะดีใจ และบรรยายนี้ก็เพื่อว่า ให้เป็นที่เข้าใจกันอย่างแจ่มแจ้ง จะได้ช่วยกันรักษาไว้สืบต่อไป. ถ้าว่าอาตมาตายแล้ว คนที่อยู่ข้างหลัง ก็คงจะได้ดำเนินไปโดยสะดวก ว่ามันได้ทำอะไร ขึ้นไว้ก็อย่าง, นี้จะมีประโยชน์ ที่จะช่วยกันดำเนินกิจการต่อไปโดยง่าย. และข้อสุดท้าย ก็คิดว่า ได้แก่ความหวังที่จะช่วยกันรักษาไว้ ให้สุดความสามารถด้วยกันทุกคนๆ เพราะว่ามันเป็นของของทุกคน หรือว่ามันจะเป็นของโลกทั้งโลกก็ได้ และว่า จะเป็นการกระทำที่ตรงตามพระพุทธประสงค์ด้วย. นี้อาตมาจึงกล้าหวังว่า ท่านทั้งหลายจะช่วยกันรักษากิจการอันนี้ สืบต่อๆ กันไป ถึงชั้นลูก ชั้นหลาน ชั้นเหลน ชั้นอะไรก็สุดแท้.

นี่คือเรื่องที่จะพูด โดยหัวข้อว่า ฟ้าสาगरระหว่างเวลาห้าสิบปี ที่พวกเราพร้อมกันมีส่วนโมกข์ มีราย

ละเอียดที่ควรบันทึกไว้ตามความจริง เพื่อเป็นอนุสรณ์
เพื่อเป็นหลักฐานคุณดีแก่คนภายหลัง.

มันไม่เป็นการกล่าวที่เกินความจริง ในการที่จะ
กล่าวว่า ได้มีอาการฟ้าสว่างขึ้นมา ในทิศทางต่างๆ จริงๆ
ในช่วงระยะเวลา ๕๐ ปี ซึ่งจะไต่กล่าวอย่างที่เราเรียกว่ามี
เหตุผลและมีประจักษ์พยาน.

ความหมายของคำ “ฟ้าสว่าง”.

ที่นี้ก็ตามถึงคำว่า ฟ้าสว่าง, ฟ้าสว่างนั้นคืออะไร?
ถ้าท่านจะรู้ว่าฟ้าสว่างคืออะไร ก็ต้องรู้ว่ามันสว่างที่ไหน.
ฟ้าสว่างนั้นมันสว่างในจิตใจของท่าน, มันสว่างในดวง
วิญญาณของท่าน, สว่างที่อื่นไม่ได้, ไม่ได้สว่างที่ท้องฟ้าทาง
ทิศตะวันออกเหมือนที่เด็ก ๆ เขาก็เห็น ๆ กันอยู่, ฟ้าสว่างอย่าง
ที่เราจะกล่าวนี้ มันสว่างขึ้นมา ในจิตใจของบุคคลผู้ได้
ดำเนินชีวิตไปโดยถูกต้อง เริ่มแสดงให้เห็นว่า มีอะไร
ได้เกิดขึ้นแล้ว และกำลังจะเจริญงอกงามต่อไป นี้เรา
เรียกว่าฟ้าสว่าง.

แม้ฟ้าสว่างทางวัตถุ ทางทิศตะวันออก ก็เป็นที่
 เข้าใจอย่างตื้นก้นอยู่ทั่วทุกคนว่า พอฟ้ามันสว่าง แล้วมันก็สว่าง
 เป็นเวลาเช้าขึ้นมา, แล้วก็เป็นเวลากลางวัน, เป็นเวลาเที่ยง
 วัน, นี้เรียกว่า ฟ้าสว่าง. เคียงวันที่มา สว่างขึ้นในจิตใจ นั้น
 มันเป็น ฟ้าอะไร? มันก็เป็น ฟ้าของพระธรรม, หรือ เป็น
 แสงแห่งพระธรรม ที่ได้เกิดขึ้น แล้วก็ได้รุ่งเรืองขึ้น ใน
 จิตใจของท่านทั้งหลาย. การที่เราช่วยกันให้มีสวนโมกข์
 ขึ้นมา มันได้ทำให้เกิดอาการอย่างที่ว่านี้ ขึ้นในจิตใจของ
 ใครที่ไหน เท่าไร, นี้ก็ลองคำนวณกันดูเอง นี้คือคำว่า
 ฟ้าสว่าง.

มัน สว่างเพราะว่า มันเป็นระยะที่มันจะต้องสว่าง
 ตามวงกลมที่มันหมุนเป็นวงกลม เหมือนฟ้าสว่างด้วยแสง
 อาทิตย์ มันก็เป็นประจำวันทุกวัน ๆ ตามเวลาของมัน เพราะ
 ว่ามันหมุนเป็นวงกลม, นกอย่างหนึ่ง ซึ่งเราจะต้องรับรู้ไว้
 ด้วยเหมือนกัน.

แต่อีกอย่างหนึ่งนั่นก็คือว่า เราทำให้มันสว่างขึ้นมา
 โดยไม่เกี่ยวกับวงกลม แม้ว่ามันยังมีคอยู่ ดวงอาทิตย์ยังไม่ขึ้น

แต่ถ้าเรา ช่วยกันจุดไฟขึ้นมาให้มาก ๆ แล้วมันจะเป็น
อย่างไร. นี่เราไม่รอเวลาให้ดวงอาทิตย์ขึ้น แต่เราช่วยกัน
จุดไฟ ขึ้นมาพร้อม ๆ กัน, ถ้าว่า ๑ ล้านคน จุดไฟขึ้น ๑ ล้าน
ดวง มัน ก็คงจะพอให้เกิดแสงสว่างได้ เรียกว่าความสาม,
อาการที่สามนี้ เราพอจะจัดทำ หรือเข้าไปเกี่ยวข้องกับได้ตามที่
ควรจะมี.

การกระทำของพวกเราในขอบเขตที่เรียกว่า กิจการ
ของสวนโมกข์ นี้ เป็นไปได้ทั้ง ๒ อย่าง คือ บางอย่าง มัน
ก็ถึงคราวที่มันจะสามแล้ว ก็มี มันก็ช่วยผสมโรงกันไป
ทำให้สามขึ้นมา, แต่ว่า บางอย่างนั้นยังไม่ถึงเวลาที่จะสาม
แต่เราได้ช่วยทำให้มันสามขึ้นมา เพราะว่าเราทนอยู่ใน
ความมืดไม่ได้, แล้วเราก็ต้องจุดตะเกียงขึ้นมา เพื่อให้ได้
แสงสว่าง, ส่วนนี้แหละ เป็นส่วนสำคัญ ของการที่จะนำ
มาพูดจากัน.

ที่เกี่ยวกับสวนโมกข์ ฟ้าสามจากการมีสวนโมกข์
มันก็คือสวนโมกข์นั่นก็ใช่ เพราะคำว่า โมกข์ นี้แปลว่า การ
หลุดพ้น, จิตแจ่มแจ้งในทางธรรมะ ละกิเลสได้ แล้วก็หลุด
พ้น, อย่างนี้มัน อยู่ที่การกระทำ ทำเมื่อไร มันก็จะมี

การสาธน์นั้น. ถ้าเราจะรอว่า อิกก็กัปปี้ก็กัลป์ โลกจะ
 หมุนไปถึงอาการอันนั้น แล้วจะเกิดสาธน์ขึ้นมาเป็นศาสนา
 พระพุทธเจ้าพระองค์ใหม่ อย่างนั้นมันจะนานเกินไป; แต่
 เราทำให้มีสวณโมกข์ขึ้นมา ในกิจกรรมของสวณโมกข์นั้น
 มันมีอาการที่เรียกว่าฟ้าสาธน์.

เช่นว่า ตัวสวณโมกข์ ซึ่งเป็นป่า ต้นไม้ที่เราจัด
 ขึ้นเป็นพิเศษ ให้สำเร็จประโยชน์ในการที่จะทำอะไร, ถ้าเรา
 ไม่จัดขึ้นมันก็ไม่มี. เดียวนี้ก็จัดขึ้นและทำให้มันมี
 เรียกว่า ฟ้าสาธน์ในทางอาราม. อาราม แปลว่า *ป่าไม้ที่เป็น
 ที่น่ายินดี เหมาะสม แก่การบำเพ็ญจิตตภาวนา*, ให้มีความ
 ก้าวหน้าทางจิตตภาวนา. เมื่อเราได้ทำให้ป่าชนิดนี้เกิดขึ้นมา
 ก็เรียกว่าฟ้าสาธน์ทางอาราม อย่างนี้เป็นต้นเป็นตัวอย่าง เป็น
 ข้อแรกแห่งคำว่าฟ้าสาธน์.

หรือว่า จะมองดูไปถึง กิจกรรมของธรรมโฆษณ
 คือการทำให้ธรรมะเผยแพร่ออกไป ด้วยการโฆษณา
 เผยแผ่ธรรมะในพระพุทธศาสนา ตามพระพุทธประสงค์ ที่
 ได้ตรัสแสดงให้ปรากฏชัด, นับตั้งแต่วันที่มิพระภิกษุสาวก
 เกิดขึ้น ๖๐ องค์ในพระพุทธศาสนา, แล้วก็ยังตรัสอยู่

เรื่อยๆ ไป ตลอดมาว่า “เธอทั้งหลายจงช่วยกันทำให้ ธรรมวินัยนี้แพร่หลาย เป็นประโยชน์แก่อกุลแก่มหานชน ทั้งเทวดาแลมนุษย์” อย่างนี้ มีตรัสมากเหลือเกิน เราก็ได้ทำให้เกิดกิจกรรมที่เรียกว่า ธรรมโฆษณ์คือเผยแพร่ธรรม จนเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางไม่เฉพาะในประเทศไทยเราเท่านั้น อย่างนี้ก็เรียกว่า ฟ่ำสาบได้เหมือนกัน ฟ่ำได้สาบขึ้นมาแล้ว ในจิตในวิญญาณของมนุษย์เรา นี้คือคำว่า ฟ่ำสาบ.

ที่นั่นมันมีสาบอะไรบ้าง เราจะพูดกัน อาตมามองเห็นว่า ถ้าเราจะมองดูกันอย่างละเอียดแล้ว มันฟ่ำสาบในหลายแง่หลายมุม หลายสปีบอย่าง ถึงร้อยอย่างสองร้อยอย่างก็ได้ ถ้าเราจะดูให้ดี แต่เราจะดูกันแต่พอสมควร เตียวมันจะมากเกินไป.

ฟ่ำสาบทาง ธรรมานภาพ.

ฟ่ำสาบอย่างที ๑ ข้อแรก หรือ ข้อที ๑ จะเรียกว่า ฟ่ำสาบทางธรรมานภาพ. ธรรมานภาพ — อานุภาพแห่งพระธรรม, อานุภาพแห่งพระธรรมสาบ; หมายความว่า เราได้มีความรู้สึกต่ออานุภาพของพระธรรม ชัดเจนขึ้น และ

มากขึ้น, ก่อนหน้านั้นเราไม่ค่อยประสีประสา ต่ออานุภาพของ
พระธรรม, หรือไม่สนใจเสียเลยก็มี มีคติอยู่ก็มี, ไม่รู้จัก
อาศัยอานุภาพของพระธรรม มาเป็นเครื่องแก้ปัญหาละเลย จึง
เห็นได้ว่า มันมีการสามมีฟ้าสว่างทางความรู้สึกของเรา
ต่อคุณค่าของธรรมานุภาพ. อานุภาพของพระธรรมมี
คุณค่าอย่างไร, เดียวกันค่อยๆ ปรากฏแก่จิตใจ อย่างแจ่ม
แจ้งขึ้นมา ในความรู้สึก โดยเฉพาะในหมู่มนุษย์พุทธมามากะ
หลาย. นั่นมันเป็นฟ้าสว่างในทางรอดของมนุษย์, หรือที่
เกี่ยวข้องกันกับมนุษย์.

เกี่ยวกับ ฟ้าสว่างทางธรรมานุภาพนี้ อาตมาถือ
ว่า เป็นข้อแรกที่จะต้องเอามาพูดกัน เพราะว่าก่อน
หน้านั้นไม่เป็นที่สนใจ, คือไม่เป็นที่สนใจ ที่จะนำเอา
พระธรรมมาเป็นที่พึ่ง, ไม่อาจจะใช้อานุภาพของพระธรรม
ให้เป็นที่พึ่ง. เมื่อฟ้าสว่างในทางนี้ เราก็สามารถจะถือเอา
อานุภาพของพระธรรม มาเป็นที่พึ่งได้จริง และมากยิ่งขึ้นไป.

ถ้าจะกล่าวมาตั้งแต่ต้น ตั้งแต่แรกเริ่มเดิมที ก็จะ
กล่าวถึง การเคลื่อนไหวของบุคคลคนหนึ่ง ที่จะทำให้
เกิดมีสวนโมกข์ขึ้นมา. ข้อนี้เกี่ยวกับการยึดถือบางอย่าง

ซึ่งเกือบจะเป็นไสยศาสตร์ แต่ว่ายืนยันว่าไม่ถึงกับจะเป็นไสยศาสตร์, คือเราขณะนี้ มีความยึดถือเรื่อง กิ่งพุทธกาล เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ยังอีก ๒๕ ปีจะถึง พ.ศ. ๒๕๐๐ นี้ ซึ่งเขาสมมติยึดถือกันว่า เป็นกิ่งพุทธกาล.

เราก็รู้สึกกันว่า เรา^{นี้}ทำไมมันบังเอิญอะไร ที่มาเกิดขึ้นมาในโลก ในยุคที่เขาสมมติกันว่า กิ่งพุทธกาล, เวลา^{นี้}ยังอีก ๒๕ ปีจะถึง พ.ศ. ๒๕๐๐ ก็เรียกว่าอยู่ในขอบเขตของกิ่งพุทธกาลแล้ว ต้องมีเวลาเพื่อไว้ ทั้งข้างหน้าและข้างหลัง เอา พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นจุดศูนย์กลางแล้ว พ.ศ. ๒๔๗๕ ^{นี้}มันก็เข้าเขตของกิ่งพุทธกาลแล้ว ยึดถือเวลาที่สมมติกันว่าเป็นกิ่งพุทธกาล. ^{นี้}มันก็เป็นไสยศาสตร์แหละ แต่มันไม่ใช่ไสยศาสตร์อย่างมงายไร้ประโยชน์. พระพุทธเจ้าก็ไม่ได้ตรัสเรื่องกิ่งพุทธกาล, แต่ว่ามีคนกล่าวขึ้นมาทีหลัง เป็นที่ยึดถือกันทั่วไปในหมู่พุทธบริษัท จะทุกประเทศก็ว่าได้, เราก็เลยผสมโรงเข้ากับเขาด้วย เรียกว่า กิ่งพุทธกาล.

แล้วเราก็รู้สึกรับผิดชอบว่า เราก็เกิดมาพร้อมสมัยกิ่งพุทธกาล เราจะต้องทำอะไรสักอย่าง ให้สมกันกับที่ว่า มันเป็นกิ่งพุทธกาล, จะต้องดำเนินกิจการอะไรดี. มอง

เห็นว่า มันต้องทำสิ่งที่เป็ประโยชน์เกื้อกูลแก่ความตั้งอยู่
 ความเจริญงอกงามของพระพุทธศาสนา. อาศัยเหตุนี้^๕เป็นสั
 กระทบใจ ขวนขวายกันไปขวนขวายกันมา ก็ได้เกิด
 สิ่ง^๕ที่เรียกว่า คณะธรรมทาน และสวนโมกข์ ขึ้นมา,
 มีผลทำให้มีการสร้างสถานที่ ที่สะดวกแก่การศึกษาและ
 ปฏิบัติธรรมะ ในพระพุทธศาสนา. ^๕ข้อแรก คือให้เกิด
 มีสถานที่ ที่สะดวกแก่การศึกษาและปฏิบัติธรรมะ ในพระ-
 พุทธศาสนา ก็คือสวนโมกข์.

ที่^๕ข้อต่อไป ก็เกิดการส่งเสริมการศึกษาทาง
 ปริยัติ ให้เพียงพอแก่การที่จะดำเนินให้เป็นไปในทางก้าว
 หนายิ่งขึ้น, แล้วก็ดำเนินการรื้อฟื้นการปฏิบัติธรรมะ
 โดยเฉพาะที่เรียกกันว่า วิปัสสนาธุระ คือการกระทำที่
 เกี่ยวกับการเห็นแจ้ง โดยทางจิตใจ และดำเนินการเผย
 แผ่ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ.

แล้วยังดำเนินการกว้างไกลออกไป ถึงการรวบรวม
 กันเป็นสมาคม เป็นหมู่คณะ เป็นสหายธรรมทาน เป็น
 วงกว้างออกไป, ไม่เฉพาะแต่ที่เมืองนี้, ต้องการให้แพร่-
 หลายไปทุกๆบ้านทุกๆเมือง, ให้มีสมาคมพระพุทธศาสนา

ดำเนินกิจการตามหน้าที่ เพื่อรักษาเกียรติของพุทธบริษัท
ว่าพุทธบริษัทแต่ละคน ไม่ได้เป็นคนรกโลก, แต่เป็นผู้
ที่ทำให้โลกมีประโยชน์ ให้เจริญไปในทางที่มีประโยชน์.

นี่เรียกว่า เป็นปฏิภิกิริยาที่เกิดขึ้นมา จากความ
รู้สึกเกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า กิงพุทธกาล.

ที่อาตมาว่าเป็นไสยศาสตร์อยู่บ้างนั้น ก็คือว่า
เชื่อตามที่เขากล่าวกัน อย่างที่ไม่พิสูจน์เหตุผลได้, แต่เรา
ไม่ได้เชื่ออย่างมงายไร้สาระ, เราถือเอามาเป็นประโยชน์
สำหรับส่งเสริมพระพุทธศาสนา ให้เจริญรุ่งเรืองยิ่ง ๆ ขึ้นไป
จึงไม่ถือว่าเป็นไสยศาสตร์ คือไม่ใช่ไสยศาสตร์ที่มงาย. แต่
ก็ยอมรับว่า ความเชื่อนี้เมื่อพูดโดยตรงโดยจริงใจ ไม่
เข้าใครออกใคร มันก็มีวิเววแห่งไสยศาสตร์, ฉะนั้นเราก็ยัง
ขอบคุณไสยศาสตร์ส่วนนี้อยู่บ้าง.

นี่ก็เพราะว่า เรามีเข็มมุ่งหมาย ที่เขาเรียกกันว่า
วัตถุประสงค์นั้น เรามุ่งหมายจะให้ ธรรมานุภาพกลับมา
ครองโลก มาเป็นที่พึ่งของโลก, คือให้อานุภาพของพระธรรม
กลับมาครองโลก เป็นที่พึ่งของโลก.

ตรง^{นี้}ต้อง^{นี้}ทำความเข้าใจกันเสียก่อนว่า ธรรมา-
 นุภาพ^{นี้}นั้นเป็นของศักดิ์สิทธิ์ เป็นของตายตัว ขึ้น ๆ ลง ๆ
 ไม่ได้, มาก ๆ น้อย ๆ ก็ไม่ได้, เป็นธรรมานุภาพเต็มที่อยู่
 เสมอ. แต่ที่มันเปลี่ยนแปลง^{นี้}มันอยู่ฝ่ายมนุษย์เรา ในบาง
 คราวมันโง่งเงาไป ไม่กระทำไปในทำนองที่ให้เกิดธรรมา-
 นุภาพขึ้นคุ้มครองตน, ธรรมานุภาพจึงไม่มาคุ้มครองคน
 ในบางยุคบางสมัย. ต่อเมื่อเราได้ประพฤติปฏิบัติกันเสียใหม่
 ให้ถูกต้อง ธรรมานุภาพก็จะกลับมา จึงใช้คำว่า ให้ธรรมา-
 นุภาพกลับมาคุ้มครองโลก โดยการกระทำของเราเอง คือ
 ของชาวโลกนั่นเอง, ถ้าธรรมานุภาพมาครองโลก โลก^{นี้}ก็
 รอดได้.

ตอน^{นี้}นั้น ระยะ^{นี้} สงครามโลกครั้งที่ ๑ ก็เสร็จไป
 ไม่นาน สงครามใหม่ก็กำลังเกิดอยู่, สงครามญี่ปุ่น ที่เกิด
 ขึ้นเมื่อราว พ.ศ. ๒๔๘๓—๒๔๘๔ ^{นี้} ^{นี้} มันก็ แสดงว่า มี
 วิฤตการณ์เลวร้าย เนื่องมาจากที่ธรรมะไม่มีมาครอง
 โลก เพราะมนุษย์หันหลังให้แก่ธรรมะ. เราจะต้องแก้ไข
 ในเรื่อง^{นี้} ให้มีอนุภาพของพระธรรมมาคุ้มครองโลก.

คู่มือที่หนึ่งแล้ว มนุษย์หลับอยู่ มนุษย์ยังหลับอยู่
 มีคัมภีร์คัมภีร์เหมือนกลางดึก ไม่มีฟ้าสว่าง มันมีคัมภีร์คัมภีร์

มนุษย์มันยังหลับอยู่, หรือจะคู่อีกทีหนึ่งก็ว่า โลกทั้งโลก
หลับอยู่, มันกำลังเป็นโลกที่หลับอยู่, มันต้องการ การ
เกาะ การปลุก ให้ตื่นขึ้นมา. นี่เรียกว่าเป็นสิ่งที่ต้องมองดู
ว่าโลกนี้มันหลับอยู่จริงหรือไม่? หรือมนุษย์แต่ละคน ๆ
ในโลกยังหลับอยู่จริงหรือไม่?

เป็นสิ่งที่มองเห็นได้ง่ายว่า ถ้าไม่รู้จักรัศมี, ไม่รู้
จักใช้ธรรมะ มาเป็นเครื่องดำเนินชีวิตแล้ว มันก็มีผล
เท่ากับหลับอยู่ คือไม่รู้อะไร, อยู่ในความมืดมองไม่เห็น
อะไร มันก็ทำอะไรไม่ถูก, ถ้าธรรมะเข้ามา มันก็เกิดอาการ
ที่เรียกว่า ฟุ้งซาง คือแสงสว่างกำลังเข้ามา จะทำให้มนุษย์
ตื่นจากหลับ, มองเห็นอะไรแล้ว ก็ทำสิ่งต่าง ๆ ไปในลักษณะ
ที่ควรทำ.

ถ้าว่ามนุษย์มันหลับ โลกมันหลับ มันก็คือความ
เสียหายร้ายแรง คือทำผิดหรือเวลาล่วงไปโดยไม่มีประโยชน์
เพราะ ความหลับด้วยวิชชานี้ มันก็หมดความเป็น
มนุษย์, หมดความเป็นมนุษย์ทั้งที่หลับอยู่ น่าสงสาร,
หมดความเป็นมนุษย์โดยไม่รู้สึกรู้ว่า ได้หมดความเป็นมนุษย์.
นี่เรียกว่ามันหมดความเป็นมนุษย์ทั้งหลับ หมดทั้งหลับมัน

นำเสนอสารมากยิ่งขึ้นไปอีก. ฉะนั้น เราควรจะช่วยกันให้เกิด
 พาสางทางธรรมานุภาพ, คือให้รู้จักธรรมานุภาพ สำหรับ
 จะเอามาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้จริงให้ทันแก่เวลา. นี่คือ
 ความหวัง ของการที่จัดให้มีสวนโมกข์ขึ้นมา.

เมื่อได้พูดมาถึงธรรมานุภาพอย่างนี้แล้ว ก็จะถูก
 ต่อไปถึงอานุภาพนั้นให้ชัดเจนลงไปอีกครั้งหนึ่ง.

อานุภาพของธรรมมีผลเฉียบขาดทั้งสามัค

และถูก.

อานุภาพของธรรมคืออะไร? อานุภาพของธรรมะ
 ก็คือกฎของธรรมชาติ ที่มีอำนาจเฉียบขาด บันดาลให้สิ่ง
 ต่างๆเป็นไปแต่ตามกฎ อย่างไม่ลำเอียง, คือกฎของธรรมชาติ
 นี้ ไม่รับสินบน ไม่เหมือนพระเป็นเจ้า ตามที่เขาเชื่อกัน.
 ถ้าเราบนบานศาลกล่าว อ้อนวอนบวงสรวง พระเป็นเจ้า
 อย่างนั้นอย่างนี้ พระเป็นเจ้าก็ประทานผลที่ต้องการให้;
 แต่การกระทำอย่างนั้นใช้ไม่ได้ กับกฎของธรรมชาติ หรือ
 ธรรมานุภาพ ซึ่งเป็นกฎของธรรมชาติ. เราจะติดสินบน
 กฎของธรรมชาติไม่ได้, เป็นพระเจ้าชนิดที่ไม่รับสินบน,

มีอย่างเดียวแต่ว่า เราจะทำให้ถูกต้อง ตามกฎของธรรมชาติ, ไม่ใช่ตามความประสงค์ของพระเจ้า เว้นไว้แต่เราจะพูดโดยอุปมาในภาษาคน ว่ากฎของธรรมชาติ นั้น คือความประสงค์ของพระเจ้า.

นี่แหละทุกคนควรจะรู้จัก สิ่งสูงสุดอันนี้เหนือสิ่งทั้งปวง ว่ามีอยู่อย่างไร แล้วอย่าได้กระทำไปให้ผิด หรือผิดต่อกฎนั้น มันจะวินาศเอง. ธรรมานุภาพนั้น ไม่มีอะไรสูงสุดไปกว่านั้นอีกแล้ว สูงสุดอยู่เหนือสิ่งทั้งปวง. เราเป็นฝ่ายที่จะต้องง้อโดยส่วนเดียว, ง้อ ในที่นี้ก็หมายความว่า จะประพฤติปฏิบัติให้ตรงตามกฎของธรรมชาติอันเฉียบขาดนั้น.

อานุภาพของธรรมะนี้ จะมองกันไป ในทางไหนก็ได้; ถ้ามองไปในทางผิด ก็คือความวินาศอันใหญ่หลวง เพราะที่เราทำผิด ทำผิดต่อกฎอันนี้ ก็คือความวินาศอันใหญ่หลวง, ถ้าเราทำถูก ก็ได้รับประโยชน์อันใหญ่หลวงเช่นเดียวกัน. เราไม่ต้องการความวินาศ เราต้องการความสุข ความเจริญ, ฉะนั้นเราก็มองในทางที่จะทำให้ถูกต้อง แล้วก็ได้รับผลเป็นความสุขเป็นความเจริญ.

อานุภาพของธรรมะนี้ **ข้อที่ ๑** สามารถ

ดับทุกข์ให้แก่ทุกคน ธรรมานุภาพนี้ สามารถดับทุกข์ให้แก่ทุกคน ไม่ว่าคนนั้นกำลังจะเป็นคนชนิดไหน เป็นชนชาติไหน ถือศาสนาลัทธิอะไร, ไม่ว่าเขาจะถือศาสนาอะไร ธรรมานุภาพจะช่วยดับทุกข์ของเขาได้.

พูดอย่างนั้นมันเป็นเรื่องก้าวก่าย ฟังดูแล้วมันละเมียดล่องเกินลัทธิอื่น หรือศาสนาอื่น; แต่เดี๋ยวนี้เราพูดตามความจริงว่าท่าน จะถือลัทธิศาสนาอะไรอยู่ก็ตาม ความทุกข์เกิดขึ้นแก่ท่าน เพราะท่านทำผิดต่อกฎของพระธรรม, ความสุขเกิดขึ้นเพราะท่านทำถูกต้องกฎของพระธรรม. มนุษย์มีชีวิตเหมือนกันหมด ความทุกข์ที่เกิดขึ้นแก่มนุษย์เหมือนกันหมด ไม่ว่าจะถือศาสนาอะไรอยู่; ถ้าเราทำให้ถูกต้องตามกฎนั้นแล้ว จะไม่มีความทุกข์เลย ไม่ว่าจะถือศาสนาอะไรอยู่.

เมื่อกล่าวตามหลักของกฎของธรรมชาติแล้ว เราพูดได้ว่า มนุษย์มีความทุกข์ เพราะทำผิดในขณะแห่งผัสสะ, เมื่อมีการกระทบทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ แล้ว

เราโง่ แล้วเราทำผิดไป มันก็เกิดทุกข์ขึ้นมา. นั้นแน่นอน
ตายตัว ไม่ว่าเขาจะถือศาสนาอะไร เอ้า, เราทำหายเลย เขา
จะถือศาสนาอะไรอยู่ที่ตาม ถ้าเขาโง่และทำผิด เมื่อมี
การกระทบทางอายตนะ, ก็อตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ
เขาจะต้องเป็นทุกข์. นี้คุณานุภาพของธรรมะมันครอบงำ
ไปหมด ไม่ว่าคนนั้นจะกำลังประกาศตัวว่าถือศาสนาอะไร
อยู่ที่ตาม.

ขออย่าถือว่า อาตมาพูดจาละลาบละล้วงคุณมีน
ศาสนาอื่น แต่ว่าพูดไปตามตรง ตามความเป็นจริง เพื่อให้
รู้จักสิ่งที่เรียกว่า ธรรมานุภาพ อันเป็นสิ่งสูงสุด ที่เราต้อง
การให้กลับมา อย่างที่กล่าวแล้วข้างต้น.

ที่นี้จะพูดไปถึง ข้อที่ ๒ ว่า ธรรมานุภาพ
หรือ ธรรมะแท้ ^{๒๕}ไม่มีนิกาย ^{๒๕}ไม่มีชนิด; จะพูดว่า
ธรรมานุภาพอย่างพุทธ ธรรมานุภาพอย่างคริสต์ ธรรมานุ-
ภาพอย่างพราหมณ์ นั้นมันไม่ได้ เพราะมันมีแต่ธรรมา-
नुภาพเดียว ในกฎของธรรมชาติ; ในขอบเขตของ
ธรรมชาติทั้งหมด มันมีแต่ธรรมานุภาพเดียว. ฉะนั้นจึง
ไม่มีธรรมานุภาพซ้อนนั้นซ้อนนี้, นิกายนั้นนิกายนี ศาสนานั้น

ศาสนา^๕. ธรรมานุกา^๕พ^๕น^๕อยู่^๕เห^๕น^๕ือ^๕การ^๕ถูก^๕จำ^๕กั^๕ด^๕ด้วย^๕ช^๕ือ^๕
ว่า^๕ช^๕ือ^๕น^๕ั้น^๕ช^๕ือ^๕น^๕ มัน^๕มี^๕ช^๕ือ^๕อย่าง^๕ใ^๕ค^๕เฉพาะ^๕ส่วน^๕ เฉ^๕พาะ^๕เว^๕ล^๕า^๕ เฉ^๕พาะ^๕
เท^๕ศ^๕ะ^๕น^๕ั้น^๕ มัน^๕ก็^๕ไม่^๕ได้^๕ ไม่^๕เป็น^๕เพ^๕ศ^๕ห^๕ุ^๕ญ^๕ิง^๕ไม่^๕เป็น^๕เพ^๕ศ^๕ช^๕าย^๕ ไม่^๕
เป็น^๕อะ^๕ไร^๕ โดย^๕สม^๕ม^๕ติ^๕อย่าง^๕ที่^๕สม^๕ม^๕ติ^๕กัน^๕.

๒๔ ข^๕อ^๕ที่^๕ ๓ คุ^๕ต^๕่อ^๕ไป^๕ก็^๕ ธรรมานุกา^๕พ^๕น^๕มน^๕ิ^๕พ^๕า^๕น^๕

เป็น^๕ของ^๕ข^๕ว^๕ญ^๕ ธรรมานุกา^๕พ^๕น^๕มี^๕ของ^๕ข^๕ว^๕ญ^๕สำ^๕ห^๕ร^๕ับ^๕ฝ^๕าก^๕แ^๕ก^๕
ส^๕ัต^๕ว^๕ท^๕ัง^๕ห^๕ล^๕าย^๕ท^๕ัง^๕ป^๕วง^๕. ของ^๕ข^๕ว^๕ญ^๕น^๕ั้น^๕คือ^๕นิ^๕พ^๕า^๕น^๕ ห^๕มา^๕ย^๕ค^๕ว^๕า^๕
ว่า^๕ ถ้า^๕เขา^๕ป^๕ฏิ^๕บ^๕ัต^๕ิ^๕ต^๕ร^๕ง^๕ต่อ^๕ก^๕ฎ^๕ของ^๕ธ^๕ร^๕ม^๕ช^๕า^๕ติ^๕แล้ว^๕ใน^๕ฝ^๕าย^๕ถูก^๕
แล้ว^๕เขา^๕ก็^๕จะ^๕ได้^๕รับ^๕ของ^๕ข^๕ว^๕ญ^๕ คือ^๕พระ^๕นิ^๕พ^๕า^๕น^๕, คือ^๕ช^๕ี^๕ว^๕ิต^๕
ที่^๕เ^๕ย^๕็น^๕, ช^๕ี^๕ว^๕ิต^๕ที่^๕มี^๕แต่^๕ค^๕ว^๕า^๕เ^๕ย^๕็น^๕ นี้^๕เร^๕ีย^๕ก^๕ว^๕า^๕นิ^๕พ^๕า^๕น^๕.

แต่^๕เด^๕ีย^๕ว^๕น^๕ค^๕น^๕ย^๕ง^๕ห^๕ล^๕ับ^๕ห^๕ู^๕ห^๕ล^๕ับ^๕ต^๕า^๕ต่อ^๕สิ่ง^๕ที่^๕เร^๕ีย^๕ก^๕ว^๕า^๕นิ^๕พ^๕-
พ^๕า^๕น^๕ ม^๕ัก^๕จะ^๕ส^๕อน^๕กัน^๕ว^๕่า^๕อย่า^๕เอา^๕มา^๕พ^๕ู^๕ด^๕, อย่า^๕เอา^๕มา^๕พ^๕ู^๕ด^๕ เร^๕ื่^๕ง^๕
นิ^๕พ^๕า^๕น^๕ มัน^๕ไม่^๕อยู่^๕ใน^๕วิ^๕สัย^๕ของ^๕เร^๕า^๕ พ^๕ัน^๕สม^๕ย^๕แล้ว^๕; ถ้า^๕มา^๕
พ^๕ู^๕ด^๕ให้^๕ค^๕น^๕สม^๕ย^๕ใหม่^๕พ^๕ัง^๕ เขา^๕ว^๕า^๕นิ^๕พ^๕า^๕น^๕ เป็น^๕เร^๕ื่^๕ง^๕ค^๕ริ^๕ศ^๕ระ^๕แล้ว^๕.
น^๕ำ^๕ห^๕ั^๕ว^๕ที่^๕ส^๕ุ^๕ก^๕ ที่^๕มี^๕ค^๕น^๕ก^๕ล^๕่าว^๕เม^๕ื่อ^๕เร^๕็^๕ว^๕ๆ^๕นี้^๕ว^๕่า^๕ ผู้^๕มี^๕หน้า^๕ที่^๕เป็น^๕น^๕าย^๕ก^๕
พ^๕ุ^๕ท^๕ธ^๕สม^๕า^๕ค^๕ม^๕บาง^๕แห่ง^๕น^๕ั้น^๕ เขา^๕ป^๕ฏิ^๕เส^๕ร^๕ว^๕่า^๕ อย่า^๕เอา^๕เร^๕ื่^๕ง^๕นิ^๕พ^๕า^๕น^๕
มา^๕พ^๕ู^๕ด^๕ เขา^๕ไม่^๕ต^๕อง^๕การ^๕ เขา^๕ต^๕อง^๕การ^๕ให้^๕พ^๕ู^๕ด^๕เร^๕ื่^๕ง^๕ธ^๕ร^๕ม^๕ะ^๕ที่^๕เป็น^๕
ป^๕ระ^๕โย^๕ชน^๕แ^๕ก^๕บ้าน^๕แ^๕ก^๕เ^๕ื่อ^๕ง^๕.

นี่เราบอกเขาว่า ถ้าเอานิพพานออกเสียอย่างเดียวแล้ว พุทธศาสนาก็ไม่มีอะไรเหลือ. พุทธศาสนามีสิ่งที่^๕เป็นหัวใจ หรือว่าเป็นลักษณะเฉพาะ ก็คือ นิพพาน ซึ่งเป็นของขวัญจากธรรมชาติ; เพราะ^๕ว่าพระพุทธศาสนานี้^๕ไม่มีอะไร นอกจากเรื่อง^๕ของธรรมชาติ. พระพุทธเจ้าทรงค้นพบข้อเท็จจริงต่าง ๆ ของธรรมชาติ แล้วจึงนำมาสั่งสอน จึงมีเรื่อง^๕ตรงกันกับกฎของธรรมชาติ. คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามีหลักการตรงเป็นอันเดียวกันกับเรื่อง^๕ธรรมชาติ, เรื่องกฎของธรรมชาติทั้งปวง. ^๕ธรรมชาติก็มีนิพพานให้เป็นของขวัญแก่นมนุษย์ พุทธศาสนาก็มีนิพพานให้เป็นของขวัญแก่นมนุษย์ โดยทำนองเดียวกัน.

แต่พวกมนุษย์เขาชวนกันปิดหูปิดตาเสียเอง ไม่ยอมฟังเรื่องนิพพาน ไม่สนใจเรื่องนิพพาน, เขาถือศาสนาเงิน เขาถือกามารมณ์, อะไร ๆ ก็ล้วนแต่เพื่อกามารมณ์ไปเสียทั้งนั้น. เขามีชีวิตหายใจอยู่ด้วยเรื่องกามารมณ์, เขาหาเงินเป็นวัฏเป็นวน แทบสายตัวจะขาด แล้วเขาก็ใช้เพื่อกามารมณ์. ^๕นี้เรียกว่ามันปิดหูปิดตาต่อสิ่งที่เรียกว่านิพพาน เราต้องการจะให้ฟ้าสว่างทางธรรมานุภาพ ให้คน

เห็นโดยแท้จริง ว่าสิ่งที่จะช่วยเราได้นั้น ก็คืออานุภาพของ
พระธรรม.

ข้อ ๔ ประชาชนเขาไม่สนใจธรรมะที่
เป็นธรรมชาติ, เขาไปสนใจสิ่งที่เรียกว่าไสย-
ศาสตร์ ซึ่งคนบางพวก บางยุค บางสมัย เขาบัญญัติขึ้นมา
สำหรับให้คนบางพวก บางยุค บางสมัย นั้น ถือเป็นหลัก
ปฏิบัติ เพื่อผลดีทางศีลธรรม. พวกคนเหล่านี้เป็นคนโง่
พูดอย่างอื่นไม่มีทางที่จะเข้าใจ จึงต้องพูดแต่ในทางที่ให้เกิด
ความหวาดกลัว ต่อสิ่งที่เขารู้จักไม่ได้, คือเขาเข้าใจไม่ได้
จะเป็นเรื่องผีสังเทวคา หรือเรื่องพระเจ้าก็ตามใจ เป็นสิ่งที่
เขาเข้าใจไม่ได้ก็แล้วกัน, แล้วก็อ้างเอาสิ่งนั้นมาชู้ เรียกว่าชู้
หรือบังกับ ว่าท่านทั้งหลายจะต้องปฏิบัติตามนี้ ๆ แล้วสิ่ง
เหล่านี้ จะอำนวยประโยชน์ให้แก่ท่านทั้งหลาย. ระบบ
ไสยศาสตร์เกิดขึ้นมาในโลกนี้ ที่กำลังเหลืออยู่มากมายใน
โลกนี้แม้ในเมืองของชาวพุทธนี้ ก็มีไสยศาสตร์ ระบาดอยู่
ทั่วไป, การนับถือพุทธศาสนาก็เลยกลายเป็นไสย-
ศาสตร์ ไป หรือว่าไปแฝดติดกันอยู่อย่างแยกกันไม่ออก.

จะยกตัวอย่าง สักกรณีหนึ่ง ไม่เสียเวลาอะไรนัก
 เช่นว่าเข้าไปในโบสถ์แล้ว กราบพระพุทธรูป ด้วยความ
 คิดว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะช่วยได้ อย่างนั้นมันเป็นไสย-
 ศาสตร์; ถ้าเข้าไปในโบสถ์ กราบพระพุทธรูปด้วยความ
 คิดว่า พระพุทธรองค์ทรงค้นพบทางกับทุกข์ กับทุกข์ได้
 ก้ำยพระองค์เองแล้วสอนผู้อื่นให้กับทุกข์ได้ก้ำย, เราขอ
 สมัคร์เป็นสาวกของพระองค์ และขอบพระมหากรุณาธิคุณ
 ของพระองค์ แล้วก็กราบลงไป. ถ้ากราบอย่างนั้น เป็น
 พุทธศาสตร์; ถ้ากราบอย่างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยเหลือ
 อย่างนั้นมันเป็นไสยศาสตร์.

แม้ว่าจะเอาพระมาแขวนคอ พระเครื่อง องค์เล็ก ๆ
 เอามาแขวนคอ ถ้าแขวน ในฐานะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จะช่วย
 คุ้มครอง อย่างที่เขาแขวนกัน ซื่อซายกันมาแขวนนี้ มันก็
 เป็นไสยศาสตร์. ถ้าเอาพระเครื่องมาแขวนคอด้วยคิด
 ว่า นี่เป็นสัญลักษณ์ของพระองค์ ผู้กับทุกข์ได้ก้ำย
 พระองค์เอง แล้วมาสอนให้เรากับทุกข์ได้ก้ำย, เราขอบ-
 พระคุณ, เราขอมอบกายถวายชีวิตแก่พระองค์ เพื่อมิให้
 ลืมพระพุทธรองค์ เราก้เอามาแขวนคอ ถ้าแขวนอย่างนั้นเป็น
 พุทธศาสตร์.

นั่นแหละท่านดูให้คิดเถอะว่า พุทธศาสตร์กับ
ไสยศาสตร์นั้น สัมพันธ์กันอยู่อย่างนี้ แล้วส่วนใหญ่
นั้นเอียงไปสู่ไสยศาสตร์ ทั้งนั้น ไม่เชื่อก็ลองไปถามคนที่
เอาพระเขว่นคอกุ ทำเปอร์เซ็นต์ดูว่าในบรรดาคคนที่เขว่น
พระเครื่องเหล่านั้น เขาคิดนึกอย่างไร. ในที่สุดก็จะได้สถิติ
ออกมาว่า เขว่นในฐานะเป็นวัตถุขลังศักดิ์สิทธิ์เข้าใจไม่ได้,
เหมือนผีสิงเทวดา พระเจ้า อะไรต่าง ๆ นั้น ทั้งนั้นแหละ,
จะทั้งนั้นก็ได้. ที่จะเขว่นด้วยความรู้สึกว่าเป็นสัญลักษณ์
แห่งพระธรรมแห่งพระพุทธ นี้ไม่ค้อยจะมี.

นี่เราต้องการจะให้รู้เรื่องหนักันเสียให้คิด ว่า สิ่งที่จะ
เป็นที่พึ่งดับทุกข์แก่เราได้นั้น คือสิ่งที่เรียกว่า ธรรมา-
นุภาพ, คืออานุภาพของพระธรรม จะได้อธิปไตยสิ่งนั้นมา
ให้เป็นที่พึ่งได้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป.

ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้ศึกษาธรรมะ ข้อนั้นก็ไม่รู้
จะโทษใคร, ทำไมเขาจึงไม่ได้ศึกษาธรรมะ ไม่รู้จะโทษใคร,
จะโทษพ่อแม่ โทษครูบาอาจารย์ โทษอะไรก็แล้วแต่ มันมี
หลายเรื่อง. แต่อยากจะพูดว่า การศึกษาของมนุษย์นั้น
ไม่ถูกต้องไม่สมบูรณ์ ประชาชนของเราจึงยังถือไสย-

ทุ่มเทไปในทางที่จะใช้เทคนิคเพื่อแสวงหาปัจจัยแห่งกามารมณ ในแขนงต่าง ๆ กัน จนกล่าวได้ว่า เทคโนโลยีทุกแขนงในโลกนี้เพื่อประโยชน์แก่กามารมณ สำหรับจะหลอกลวงมนุษย์กันเอง ให้จมติดอยู่ในกามารมณ. ไม่มีเทคโนโลยีแขนงไหน ที่จะใช้ไปในการที่จะแสวงหาธรรมะ, จะปฏิบัติธรรมะให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป เพื่อให้บรรลุมรรคผลโดยเร็ว, ไม่มีใครเคยใช้วิชาเทคโนโลยีในรูปนี้ แบบนี้ แต่ใช้เทคโนโลยีไปในทางแสวงหากามารมณ มาฝังตัวเองให้จมมิดลงไปตลอดเวลา.

ข้อที่ ๖ นั้นแหละ มัน จึงมีผลเกิดขึ้น มาว่า **แทนที่มนุษย์จะหวังแสวงหาธรรมานุภาพ, หวังฟังธรรมานุภาพ, เขาก็ไปหลงไหลในสิ่งที่เป็นที่ตั้งของกิเลส, ไม่สนใจธรรมะ** เพราะว่าไปบูชากิเลส, ผลก็เกิดขึ้น คือความทุกข์อันยืดเยื้อใหญ่หลวง ครอบงำโลกอยู่ในปัจจุบันนี้. แทนที่จะคิดฟังพระธรรม ก็ไปคิดฟังพากิเลส. นี่มันเป็นสิ่งที่น่าสลดสังเวช น่าละอาย น่าสะอิดสะเอียนที่สุดสักเท่าไร; แทนที่จะไปหวังฟังธรรมะ กลาย

ไปเป็นหวังฟิงกิเลส บุษากิเลส, เอากิเลสเป็นสิ่งสูงสุดไปเสีย. นี้เรียกว่าห้ามมันไม่สาบ มันมีคัมภีร์สนิท เหมือนกับบราตรีที่ปราศจากดาวในเวลาตึก.

นี่เรียกว่าเป็น **สิ่งที่เราจะต้องนึกถึงเป็นครั้งแรก** ว่า **ขอให้เกิดเป็นฟ้าสว่างขึ้นมา คือฟ้าสว่างทางธรรมานุภาพ.** พวกเราชาวพุทธ ถ้าเป็นพุทธจริงก็จะหวังอย่างนี้, ถ้าเป็นพุทธแต่ปากก็หวังอย่างอื่น.

แล้วก็ไม่เฉพาะแต่พวกเราชาวพุทธเท่านั้น พวกที่กำลังถือลัทธิอื่น ที่ไม่ใช่ชาวพุทธ เขาก็กำลังหันมาหาพระพุทธรศาสนา เพราะเบียดต่อศาสนาที่เป็นไสยศาสตร์หรือศาสนาที่ไม่อาจจะช่วยตัวเองได้ ต้องหวังพึ่งสิ่งอื่น, นี้เขาก็เบียดจึงหันมาหาพุทธศาสนา หาทพึ่งกันใหม่. นี้ก็จะมาเป็นพวกเดียวกันได้ กับชาวพุทธที่มีอยู่ก่อน, แล้วก็ร่วมมือกัน ในการปรับปรุงแก้ไขให้ธรรมะกลับมาครองโลก ให้โลกมีธรรมะเป็นที่พึ่ง.

แต่เมื่อคุณแล้วจะเห็นได้ว่า พวกที่ไม่ต้องการอย่างนี้มีมากเหลือเกิน, พวกที่เป็นทาสของกิเลส บุษาวัตถุนิยมนี้ยังมีมากเหลือเกิน; ถ้าจะเอามาวัดกัน ก็จะเหมือนกับ

ว่าเอามคไปสู้กับช้าง คุณมันยังมากเหลือเกิน, แต่พวกเรา
 ก็ไม่ท้อถอย อาตมาจะพูดแทนท่านทั้งหลายด้วยว่า พวกเรา
 ก็ไม่ท้อถอย; แม้ว่ามันจะหนัก หรือยากลำบาก เหมือนกับ
 เอามคไปสู้กับช้างนี้ พวกเราก็ยังไม่ท้อถอย.

ด้วยเหตุนี้แหละ สวณโมกข์จึงเกิดขึ้น เพราะ
 ความไม่รู้สึกท้อถอย, ไม่รู้สึกยอมแพ้ ต่อวิกฤตการณ์อัน
 นั้น, เราตินรนกัน จนมีสวณโมกข์เกิดขึ้นมา แล้วก็จะ
 ทำหน้าที่ไปตามนั้น เพื่อให้ธรรมานุภาพกลับมาครองโลก
 กลับมาช่วยโลกตลอดไป, คนส่วนใหญ่รู้จักธรรมานุภาพกัน
 น้อยเกินไป แต่ก็ยังไม่ท้อถอย.

ธรรมานุภาพจะต้องกลับมา จะต้องสร้างเป็น
 แสงสว่างขึ้นมา ตามเวลาที่เราจะช่วยกันกระทำ; อย่างที่
 พูดมาแล้วว่า แม้มันยังไม่ถึงเวลา ๖ โมงเช้า ฟ้ามันยังไม่สว่าง
 แต่ที่ว่าถ้าเราทุกคนช่วยกันจุดตะเกียงขึ้น คนละดวงทั้ง
 โลก แล้วมันจะเป็นอย่างไร, มันก็ยังจะสำเร็จประโยชน์
 ได้ ในการที่จะมีฟ้าสว่างทางธรรมานุภาพขึ้นมาคุ้มครองโลก
 เป็นแน่นอน.

นี่คือข้อแรก หรือข้อที่ ๑ ของสิ่งที่เรียกว่า ฟ้ำสาาง, เป็น ฟ้ำสาางทางความรู้สึกต่อธรรมชาติ, เป็น ฟ้ำสาางในหนทางรอด ในความรอด ของมนุษย์ในโลกนี้.

ข้อที่ ๒. ฟ้ำสาางทางสังคมศาสตร์.

ที่นี้จะพูดถึง ฟ้ำสาาง ข้อถัดไป ข้อที่ ๒ จะเรียกว่า ฟ้ำสาางทางสังคมศาสตร์, ฟ้ำสาางทางสังคมศาสตร์ นี้ขออภัยที่ว่า มันต้องใช้คำที่แปลกหูแก่ท่านทั้งหลายบางคน, มันไม่รู้จะใช้คำว่าอะไร มันต้องใช้คำที่เขากำลังใช้กันอยู่ในโลก หรือในประเทศเรา.

สังคมศาสตร์ หรือ *social science* ที่เรียกกันไปทั้งโลก เรียกว่า *social science* วิชาความรู้สำหรับสังคมจะได้อยู่รอดได้ เขาเรียกว่าสังคมศาสตร์; พูดเป็นธรรมดาๆ ก็ว่า ความรู้ที่จะช่วยให้สังคมอยู่รอดได้ เรียกว่าสังคมศาสตร์. ท่านจะมีคำอะไรเป็นภาษาง่ายๆ เรียกได้ก็ดี, ก็ลองใช้คำนั้นเถอะ. แต่อาตมานึกไม่ออก ก็ต้องใช้คำว่าสังคมศาสตร์ — ศาสตร์เพื่อความรอดพ้นของสังคม หรือว่าศาสตร์ที่จะช่วยสังคม. นี่มันมีอยู่แล้ว ในโลกนี้เรามีสิ่งที่

เรียกว่า สังคมศาสตร์ คือวิชาในแขนงต่าง ๆ ที่เขามองเห็น
ว่ามนุษย์จะต้องมี ก็อย่าง ๆ ก็ตามใจ ทั้งหมดนั้นจะเรียกว่า
สังคมศาสตร์ไปหมด.

อาตมาไปเอาบัญชีของเขามาดูแล้วเห็น โอ มันมาก,
มันมากเกินไป เอาแต่ที่สำคัญ ๆ; เช่น เขาถือว่า มนุษย์นี้
จะต้องมีความรู้เรื่องอักษรศาสตร์ คือทางหนังสือ, จะต้องมี
ความรู้เรื่องวิทยาศาสตร์ กฎเกณฑ์ของธรรมชาติทางฝ่าย
วัตถุ, จะต้องมีความรู้ เรื่องเศรษฐกิจ ซึ่งเดี๋ยวนี้กำลังเป็น
ลมหายใจของคนในโลก, จะต้องมีความรู้ เรื่องการเมือง,
จะต้องมีความรู้ เรื่องปรัชญา, จะต้องมีความรู้ เรื่องศาสนา,
แม้จะย่อยลงไปถึงกับว่า จะต้องมีความรู้ เรื่องตรรกวิทยา
เรื่องจิตวิทยา, เรื่องอะไรอีกมากมาย ทั้งหมดนี้เรียกว่า
สังคมศาสตร์, แต่ไม่มีเรื่องธรรมะที่จะดับทุกข์ได้ รวมอยู่
ในนั้น. มันมีอะไร ๆ ที่เท่าที่มนุษย์ในปัจจุบันเขาเห็นว่า
จำเป็นจะต้องมี เขาก็ระบুকันแต่สิ่งเหล่านั้น, เขาไม่ระบु
ความรู้ทางธรรมะ ที่เป็นกฎของธรรมชาติ ที่เรากล่าวถึงนั้น
ว่ารวมอยู่ในสังคมศาสตร์.

สังคมศาสตร์ของเขามีคำว่า ศาสนา แล้วก็
ประวัติรัฐศาสนาทั่วไป ทุกศาสนาก็พอแล้ว ไม่สามารถ

ปฏิบัติดีทุกข้ได้ด้วยศาสนาใด ๆ โดยเฉพาะ นี้เรียกว่า
 ยังไม่ได้ตัวของพระพุทฺธศาสนา หรือของธรรมะโดยตรง
 เข้าไปรวมอยู่ในนั้น. เราจึงถือว่า พ้ำยังไม่สงทาง
 สังคมศาสตร์, คือศาสตร์ทั้งหลายที่เขาถือกันว่าจำเป็น
 สำหรับสังคมนั้น มันไม่มีธรรมะที่ค้ำทุกข้ได้ รวมอยู่ในนั้น.

นี้เราอยากจะให้สังคมศาสตร์นี้ เกิดเป็นพ้ำสง
 ขึ้นมา ให้คนเหล่านั้นมองเห็นว่า ต้องมีความรู้เรื่องธรรมะ
 ที่ค้ำทุกข้ได้จริง มารวมอยู่ในนั้นด้วย, โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
 ธรรมะที่สรุปไว้ในประโยคสั้น ๆ อย่างที่กล่าวแล้วเมื่อตะกั้น
 ว่า ทำผิดด้วยความโง่ ในขณะที่มีผัสสะทาง ตา หู จมูก ลิ้น
 กาย ใจ นั้นจะต้องเกิดทุกข้, ถ้าทำให้ถูกต้องด้วยความ
 เฉลียวฉลาดในขณะที่มีผัสสะทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ นั้น
 จะเป็นการค้ำทุกข้ หรือไม่เกิดทุกข้เท่านั้นก็พอแหละ. แต่
 ความรู้ข้อนี้มันไม่ไปรวมอยู่ในวิชาสังคมศาสตร์ หรือ social
 science ของมนุษย์ในโลกปัจจุบัน ที่เขาบูชากันนัก. เขามี
 การศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมกันอย่างใหญ่หลวง ในสังคมศาสตร์
 ทุก ๆ แขนง, แต่มันไม่มีแขนงที่จะค้ำทุกข้ได้ เราจึงถือว่า
 สังคมศาสตร์ทั้งหมดนั้น มากมายเท่าไรก็ดี มันยังหลับอยู่

ยังมีคติอยู่ เหมือนกลางดึกแห่งกลางคืนที่ปราศจากดาว.

เราจึงอยากจะชวนขวย ให้มันมีอาคารฟ้าสว่างทางสังคมศาสตร์ขึ้นมา, ขอให้สิ่งที่เรียกว่า สังคมศาสตร์ของมนุษย์นั้นแหละ รวมเอาธรรมะ ซึ่งเป็นหลักพระพุทธศาสนาตามกฎของธรรมชาตินี้เข้าไว้ด้วย, เดียวกันมันไม่มี. ฉะนั้นเราจึงต่อสู้ ต่อสู้ตลอดมา เพื่อให้คนในโลกเกิดความสนใจ ว่าต้องเอาสิ่งนี้เข้ามารวมอยู่ในสิ่งที่เรียกว่า สังคมศาสตร์ จึงจะสมบูรณ์ คือจะช่วยแก้ไขปัญหาของมนุษย์ในโลกได้.

เราชาวไทยเป็นประเทศเล็ก ตามกันประเทศใหญ่ ประเทศมหาอำนาจ, ประเทศที่เราบูชาเขาว่า เจริญรุ่งเรืองไปทุกอย่างทุกทาง นี่ประเทศไทยเราเป็นประเทศเล็ก ต้องตามกันประเทศใหญ่; คำพูดนี้ไม่น่าฟัง แต่มันก็เป็นอย่างนี้, ใช้คำพูดอื่นมันไม่ตรง แล้วเราก็ไปคิดว่าเอาสังคมศาสตร์ชนิดที่มันไม่ช่วยอะไรได้ มายึดถือเป็นหลักกับเขาด้วยเหมือนกัน.

หรือถ้าจะเปรียบเทียบให้แคบเข้ามา ก็เรียกว่า การศึกษาในประเทศไทยเรานี้ ก็ไม่ให้ความสำคัญแก่ธรรมะหรือพระพุทธศาสนา; เอาไปไว้เป็นวิชาชนิดๆ หนึ่งในวิชาสังคมศึกษา เขาเรียกวิชาสังคมศึกษา ศึกษาเรื่องต่างๆ ต่างๆ หลายเรื่องมากมาย ที่เขาเห็นว่าจำเป็นที่มนุษย์จะต้องรู้, แล้วก็เรื่องของพุทธศาสนา ชนิดที่เป็นประวัติบ้าง อะไรบ้าง เล็กๆ น้อยๆ ไปรวมอยู่ด้วย, ไม่ได้หัวใจของพุทธศาสนา, ไม่มีหัวใจของพุทธศาสนารวมอยู่ในสังคมศึกษาเลย, โดยส่วนย่อยในประเทศก็เป็นอย่างนี้, โดยส่วนใหญ่ของโลกทั้งโลกมันก็เป็นอย่างนี้. ^๕นี่คือความหลับหูหลับตาของมนุษย์ในโลก เรียกว่ามันยังเป็นมนุษย์หลับ หรือมันยังเป็นโลกที่หลับอยู่.

พุทธบริษัทควรจะรับรู้, ควรจะมองให้เห็นข้อเท็จจริงอันนี้, แล้วช่วยกันต่อสู้แก้ไข เพื่อให้เกิดฟ้าสว่างทางสังคมศาสตร์ หรือแม้สังคมศึกษาในประเทศไทยว่าจะต้องมีธรรมะสำหรับดับทุกข์ของมนุษย์ได้จริง รวมอยู่ด้วย.

เอาละ, เราทุกคนที่มองเห็นแล้วนี่ มาช่วยกันมาร่วมมือกัน ต่อสู้ทุกวิถีทาง คือ ช่วยทำให้เกิดความรู้อัน

ถูกต้องขึ้นมา ให้นั้นโลกได้ก็ยิ่งดี ว่านั่นมันไม่พอ, นั่นคือ
 ความวินาศของโลก. ถ้าโลกรู้แต่เรื่องเศรษฐกิจ เรื่องการ
 เมือง เรื่องวิทยาศาสตร์สำหรับส่งเสริมกิเลส ให้กิเลสหนา
 ขึ้นๆ แล้วส่วนที่จะดับกิเลสนั้นไม่รู้กันเสียเลย อย่างนี้
 แล้ว โลกไม่วินาศนั้นมันเป็นไปได้ โลกมันต้องวินาศ,
 โดยที่คอมฯไม่ได้แสดงบทบาทอะไรเลย.

เรามีความรู้เรื่องอะไรบ้างก็ไปดูเถอะ : เรียน
 หนังสือ ก็เรียนเพื่อส่งเสริมกิเลส เรื่องเศรษฐกิจ เรื่อง
 การเมือง เรื่องการปกครอง เรื่องอะไรก็ตามมันล้วนแต่
 เพื่อส่งเสริมกิเลส; ส่วนเรื่องที่จะเข่นฆ่ากิเลสนั้น มัน
 ไม่รวมอยู่ในสังคมศาสตร์ หรือสังคมศึกษา ดังที่กล่าวแล้ว.

ในบางที่ บางแห่ง บางประเทศ ถือว่า คำสอน
 เรื่องอนัตตาท่าลายโลก, คำสอนเรื่องสันโดษ กัตติ
 เรื่องนิพพาน กัตติ เป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ. มีชาวพุทธชั้น
 หัวหน้าหน่วยสังคมเห็นว่า เรื่องนิพพานนี้เป็นเรื่องที่น่า
 รังเกียจ, เขาเองไม่ชอบเพราะมันไม่มีรสชาติอะไร, แล้วยัง
 พาลกล่าวหาว่า เรื่องนิพพานนี้เป็นเรื่องถ่วงความเจริญ
 ของประเทศชาติ. ถ้าพลเมืองไปสนใจเรื่องนิพพานกันเสีย

หมดแล้ว ประเทศชาติจะล่มจม. นี้ภูเขาหลับตาพุดสี แล้วกำลังมีอยู่จริง ๆ แม้ในประเทศไทย.

นี่ขอให้เรามองเห็นอันตรายอันนี้ ช่วยกันต่อสู้ ช่วยกันแก้ไข ให้มันมีความเข้าใจอันถูกต้องเสียใหม่ ว่า ต้องมีความรู้เรื่องสังคมศาสตร์ หรือสังคมศึกษา ที่ถูกต้อง, แล้วจะเป็นที่ปรากฏชัดออกมาว่า เรื่องธรรมะที่ดับทุกข์ ได้ นั้น เป็นเรื่องยอดสุดของสังคมศาสตร์. สังคมศาสตร์ ทุกๆ แขนง ให้มันสูงสุดอยู่ที่ความรู้เรื่องดับทุกข์ ธรรมะที่ดับทุกข์ได้, นั่นคือสังคมศาสตร์หัวหน้า สังคมศาสตร์ ตัวนำ, สังคมศาสตร์อื่นๆ จะต้องเป็นไปตามหลัง หรือ สนับสนุนสังคมศาสตร์ที่เป็นตัวธรรมะที่ดับทุกข์ได้.

โดยเฉพาะอย่างยิ่งเช่นการศึกษานี้ เคียวนี้เขาจัดการศึกษาลงทุนกันแพงมาก ในประเทศนี้, แต่แล้วเพื่อส่งเสริมการเมือง เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจ ให้มันเป็นบ้าเป็นหลังยิ่งๆ ขึ้นไป. เขาไม่ได้จัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมศีลธรรม. นี่กล่าวพูดอย่างนี้ว่า รัฐบาลไม่ได้จัดการศึกษา ไม่ได้ทุ่มเทการศึกษา เพื่อส่งเสริมศีลธรรม, หรือทำความสงบราบรื่นให้แก่มนุษย์, แต่จัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจ-

กิจและการเมือง ซึ่งทำให้โลกนี้มันปั่นป่วนเป็นหลังยิ่งขึ้น
ทุกที.

นี่ขอให้เข้าใจ ว่ากำลังทำผิดกันอยู่อย่างไร โดย
เฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าสังคมศาสตร์ คือวิทยาที่
จำเป็นสำหรับสังคมในโลก.

เรามีสวนโมกข์ โดยมีเจตนาที่จะให้เกิดฟ้าสว่าง
ทางสังคมศาสตร์, คือเกิดฟ้าสว่างทางวิทยา ที่จะช่วยให้
มนุษย์ลืมหลืมตา แล้วดับทุกข์ได้, นี้ฟ้าสว่างทางสังคม-
ศาสตร์.

เดี๋ยวนี้มันยังไม่ได้ผล มันไม่สว่าง มันเหมือนกับ
กำลังหลับสนิทในเวลากลางดึก แห่งราตรีที่ปราศจากดาว,
มันก็หลับกรนๆ อยู่, ไม่เกิดฟ้าสว่างทางสังคมศาสตร์ เพราะ
ว่าไปบูชาศาสตร์ทั้งหลายที่ส่งเสริมกิเลส แล้วก็เกลียดชัง
ศาสตร์โดยเฉพาะที่จะเช่นฆ่ากิเลส. ถ้าจะศึกษาอะไรบ้าง
ก็จัดให้เป็นการศึกษาที่ส่งเสริมกิเลสไปเสียหมด มันจึงเป็น
เหตุให้เกิดวิกฤตการณ์ ความเดือดร้อนวุ่นวาย ระส่ำระสาย
ทนทุกข์ทรมานอยู่ทั่วไปในโลก; เพราะฟ้ามันไม่สว่างทาง
สังคมศาสตร์ ซึ่งเป็นศาสตร์ที่ชาวโลกทั้งหลายเขาถือกันเป็น

หลัก ๆ ที่กำลัง เพื่อจะศึกษาค้นคว้ากันอยู่ทั่วโลก, ศึกษาศาสตร์ชนิดที่ส่งเสริมกิเลส แทนที่จะเป็น การเช่นฆ่ากิเลส.

ดังนั้น เรามาช่วยกันต่อไปอีก ที่จะส่งเสริมให้ เกิดฟ้าสว่างทางสังคมศาสตร์ อย่างน้อยที่สุดก็ ในประเทศ ชาวพุทธของเรา, ประเทศที่เป็นเมืองพุทธของเรา ควร จะลืมหูลืมตาในข้อนี้; เมื่อประเทศอื่นเขาไม่ลืมหูลืมตา มันก็ยังทำอะไรเขาไม่ได้, เราเองก็ลืมหูลืมตาเสียก่อน แล้ว ก็จะได้ช่วยเหลือให้ผู้อื่นลืมหูลืมตาได้ด้วย.

เดี๋ยวนี้ภายในประเทศของเรา เราก็ไม่ได้ทำให้เกิด ฟ้าสว่างทางธรรมศาสตร์ ทางพระธรรม, ประชาชน ของเรา จึงไม่รู้จักพระพุทธศาสนาของตนเอง, เป็น คนโง่ จนศาสนาอื่นเขามาซื้อตัวเอาไปเสียได้ ด้วยสินจ้าง รางวัลเพียงเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ทำให้ชาวพุทธที่ไม่รู้จักพุทธถูก ซื้อเอาไปได้ กลายเป็นถือศาสนาอื่น. อย่างนั้นแล้วจะไป โทษใคร, ทำไมไม่โทษตัวเอง. คอมมิวนิสต์ไม่ทันมา พุทธศาสนามันหมดเสียแล้ว, มัวแต่ร้องตะโกนว่าคอมมิวนิสต์มา พุทธศาสนาหมด คอมมิวนิสต์มาพุทธศาสนาหมด,

ไม่มองดูให้ถี่ ยิ่งหลับหูหลับตาอยู่, ไม่มองให้ถี่ว่า เต็มวัน
พุทธศาสนามันหมดแล้ว ทั้งที่คอมมิวนิสต์ยังไม่มา, เพราะ
ว่า ประพฤติผิดต่อหลักธรรมะในพุทธศาสนา กลายเป็น
ไสยศาสตร์ไปหมดแล้ว. นี่พุทธศาสตร์กลายเป็นไสย-
ศาสตร์ไปหมดแล้ว ก็ยังไม่รู้สึกตัว. นี่คอมมิวนิสต์ไม่ได้
ทำนะ ชาวพุทธทำกันเอง ทำให้พุทธศาสนาหมด, แล้วก็
ไปโทษคอมมิวนิสต์มาพุทธศาสนาหมด. นี่คือการที่ฟ้ำ
มันไม่สว่างทางสังคมศาสตร์.

ขอให้พวกเราทุกคนสนใจกันเป็นพิเศษ คือให้แสง
สว่างของธรรมะนี้ นำมนุษย์ นำโลก, แล้วจะรอดได้ เพราะ
ว่าแสงสว่างนำไปอย่างถูกต้อง. แสงสว่างของสังคมศาสตร์
นั้นต้องถูกต้อง คือมีเรื่องธรรมะที่ดับทุกข์ได้ เป็น
หลักเป็นประธาน. อย่าเอาวิชาความรู้เทคโนโลยีทั้งหลาย
ที่นำไปสู่ความเป็นทาสของกิเลส มาเป็นผู้นำเลย. นี่มันไม่รู้
จะไปทางไหน คนไม่รู้จะไปทางไหน, เกิดมาเป็นมนุษย์
ทำไมจะได้อะไร เขาก็ไม่รู้, เพราะว่าวิชาสังคมศาสตร์ใน
โลกปัจจุบันนี้ มันหลับหูหลับตามันไม่มีอาการที่เรียกว่าฟ้ำ-
สว่างเสียเลย.

เราเรียกตัวเองว่า ชาวพุทธ ก็รักษาความหมายของ
 คำว่า พุทธ ไว้ให้ดีๆ พุทธมาหลายครั้งแล้ว แต่ก็ยังจะต้อง
 พุทธอีก เพราะบางคนไม่สนใจจะจำ, อะไรมันหนักก็ไม่รู้
 พุทธก็ครั้งๆ ก็ฟังไม่ค่อยจะถูก และไม่ค่อยจะจำ ว่า พุทธระ
 นั้น แปลว่า ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน; เดียวนี้มาเป็นชาว
 พุทธที่หลับ. ถ้าหลับอยู่เขาไม่เรียกว่าชาวพุทธดอก เพราะ
 พุทธะ แปลว่าตื่น ตื่นจากหลับ, ถ้ายังหลับอยู่มันก็ไม่เป็น
 ชาวพุทธดอก ยิ่งงိုต่อการดับทุกข์ แล้วก็ยังหลับ, แล้วก็
 ยังไม่เป็นชาวพุทธ. ฉะนั้น จะต้องพยายาม ที่จะให้ตื่น;
 พุทธะ แปลว่า ตื่น, พอตื่นลืมหลืมตา ก็รู้อะไรได้, รู้อะไร
 ได้แล้วก็ทำถูกต้อง, แล้วมันก็เบิกบาน สดชื่น แจ่มใส สงบ
 เย็นนั้นเป็นชาวพุทธ.

เป็นหรือยัง? เราเองเป็นหรือยัง? ใครเป็นหรือยัง
 ไปทดสอบของตัวเองดู ว่าเป็นชาวพุทธแล้วหรือยัง?
 คือเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานแล้วหรือยัง? ถ้ามันตื่นจริง
 ก็เรียกว่าดีแล้วๆ, แล้วมันก็มีฟ้าสว่างทางสังคมศาสตร์แล้ว,
 มีฟ้าสว่างทางวิชาความรู้ที่จะช่วยมนุษย์ให้รอดแล้ว คือโลกได้
 เดินไปในทางของแสงสว่างแล้ว.

เดี๋ยวนี้ อาจจะเรียกว่า **ฟ้าสาบทางสังคม-
ศาสตร์** ๑๕ **มัน** บางส่วน :—

๑. เพราะรู้สึกว่ายาวชนของเรา ที่เป็นนักศึกษ
ษา เป็นนิสิตอะไรก็ตาม ในประเทศไทยนี้ สนใจธรรมะ
กันมากขึ้น. ถ้าเทียบกับ เมื่อ ๕๐ ปีก่อนโน้น แล้ว
ไกลกันลิบ, นักเรียนนักศึกษานั้นไม่สนใจธรรมะ ที่เรียกกัน
ว่า ทำสมาธิ ทำวิปัสสนา นี้ไม่สนใจ. เดี่ยวนี้ก็มีนักศึกษา
มีสติปัญญา สนใจในเรื่องของสมาธิ วิปัสสนา กันมากขึ้น.

๒. แล้วยังแผ่ขยายไปถึงเมืองนอก ประเทศ
นอก ที่เรารู้ได้ ก็คือพวกฝรั่งนี่เขามากขึ้น, เขียน
จดหมายมาติดต่อกันมากขึ้น ล้วนแต่มีความประสงค์จะ
ศึกษาหรือจะปฏิบัติความรู้ชนิดที่เรียกว่า สมาธิ หรือ
วิปัสสนา ด้วยกันทั้งนั้น. นี่ยังเป็นที่น่าพอใจ หรือว่า
ความหวังที่กลับมา หรือจะเรียกว่า เป็นฟ้าสาบในทางความ
หวัง ที่สังคมศาสตร์อันมีประโยชน์จะกลับมา. แล้วมัน
ก็จะได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ.

อาตมาเชื่อว่า จะต้องเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เพราะว่า
สังเกตเห็นจาก สมาคมศึกษาพุทธศาสนา ปฏิบัติพุทธ-

ศาสนา มี มากขึ้น, บางหน่วย หรือบางแห่ง มีนักศึกษา
ระดับมหาวิทยาลัยไปชุมนุมกันอยู่ เพื่อศึกษาและปฏิบัติ เป็น
จำนวนพันก็มี, อย่าตกใจว่าจำนวนพันก็มี. เราคิดว่ามัน
ไม่น่าจะถึง แต่ว่ามันก็มี ได้ข่าวว่ามันก็มี แม้ว่ามันจะ
มีผิด ๆ ถูก ๆ บ้าง ก็ไม่เป็นไร มันก็ยังดี เพราะมันเป็นที
แน่นอนว่า เขาได้สนใจกันขึ้นแล้ว เขาได้สนใจแสวงหา
หนทางรอดตามทางของธรรมะเพิ่มมากขึ้น.

พวกที่เบื่อศาสนาที่มีพระเจ้า เขาก็หันมาหาศาสนา-
พุทธ ที่ไม่มีพระเจ้าอย่างบุคคล. ศาสนาส่วนมากมีพระเจ้า
อย่างบุคคล, มีความรู้สึกอย่างบุคคล โกรธได้รักได้ ให้อภัย
ได้ ให้ดีได้ ด้วยเจตนาของพระเจ้าเอง, สอนให้คนทุกคน
บูชาอ่อนน้อมพระเจ้าเหล่านั้น. ที่นี้ คนจำนวนหนึ่งใน
โลกนี้ เกิดเกลียดชังศาสนาชนิดนั้น แล้วก็หันมาหา
พุทธศาสนา ที่ไม่ต้องมีพระเจ้าชนิดนั้น; ถ้าจะเรียก
ว่าพระเจ้ายกมีเป็นอย่างอื่นแหละ ก็คือ พระเจ้าที่มีใช้บุคคล,
พระเจ้าที่รักไม่เป็น โกรธไม่เป็น, พระเจ้าที่ ยุติธรรมที่สุด
ไม่รับสินบน. ถ้าว่าชาวต่างประเทศที่ถือศาสนาอื่น เขาหัน
มาถือ หรือมาสนใจก็ตามเถอะ พุทธศาสนาแล้วมันมีเหตุ

ผลอย่างหนึ่งนั่น มันมีเรื่องราวอย่างหนึ่งนั่น. นี่เรียกว่า
เป็นที่น่าพอใจอยู่บ้าง.

๓. แล้วว่า ผลของสงครามนี้ เราจะมองดูกันใน
แง่ดี ว่าสงครามนี้จะเลวร้ายอย่างไรก็ตามใจมันเถิด, แต่ผล
ในแง่ดี ก็มีอยู่ทางหนึ่ง คือว่ามันบีบคั้นคนให้แสวงหา
ความดับทุกข์กันมากขึ้น; ถ้าคนแสวงหากันมากขึ้น
มันต้องพบธรรมะอันแท้จริง อย่างที่มีอยู่ในพุทธศาสนา
เป็นแน่นอน. เราขออย่างเดียวแต่เพียงว่าให้คนที่เขาเบื่อ
สงคราม เบื่อความเลวร้ายของสงคราม เบื่อผลอันทนทุกข์
ทรมานของสงคราม, แล้วหันมาหาสิ่งที่จะเป็นที่พึงได้ เขา
จะต้องมาพบสิ่งนี้ เพราะว่าสิ่งอื่นมันไม่มี. ดังนั้นเราก็จึง
มีความหวังขึ้นมาบ้าง มีความพอใจเพิ่มขึ้น เมื่อได้ทราบว่
มันมี, มีบุคคลชนิดนี้, ถ้ามันมีบุคคลชนิดนี้แล้ว มันก็เป็น
ผลดี, แล้วสังคมศาสตร์ในโลกนี้ก็เปลี่ยนแปลง.

อาตมาพูดอย่างฉ่น ๆ ฉ่นอย่างที่ว่า สร้าง
วิมานในอากาศ เอาเองว่า ถ้าเมื่อไรพวกศาสตราจารย์ทั้ง
หลาย ในมหาวิทยาลัยใหญ่ ๆ ของโลก ทั่วไปทั้งโลก
พวกศาสตราจารย์เหล่านั้นเขามองเห็นข้อนี้ เขารู้ข้อนี้ เขา
ช่วยกันตั้งระบบการศึกษาใหม่ ให้ประเทศหรือรัฐบาลของ
เขาปรับปรุงการศึกษาใหม่ หันมาในทางที่จะศึกษาธรรมะ

อันเป็นกฎของธรรมชาติ เพื่อจะดับทุกข์ได้จริงกันแล้ว มันจะเร็วขึ้นอีกมาก; เพราะว่ามีมหาประเทศเหล่านั้นเขาเป็นผู้นำ น่ายุ่ทุกอย่าง. ถ้าเขาเกิด นำในทางสังคมศาสตร์ที่ถูกต้องขึ้นมาแล้ว โลกมันก็ต้องเปลี่ยน ขึ้น ศักราชใหม่, เป็นโลกที่หวังได้ว่าจะมีสันติสุข หรือ สันติภาพอันถาวร.

เอาละ, ขอร้องให้พวกเราทั้งหลายทุกคน ที่ได้ทราบอย่างนี้ หรือได้มองเห็นอย่างนี้ ก็ช่วยกันต่อไป ร่วมมือกัน ในการที่จะทำให้เกิดฟ้าสว่างทางสังคมศาสตร์. อย่ามัวหลับหูหลับตา เรียนศาสตร์ที่มันไม่อาจจะช่วยได้ โดยเฉพาะไสยศาสตร์นั้น อีกละ, จงตื่นขึ้นลืมหลืมตา แม้ในเวลาคึก ในราตรีที่ปราศจากดาว, ลุกขึ้นจุดตะเกียงกันเถิด, จุดตะเกียงกันขึ้นมา สว่างไสวทั่วไปทั้งโลก, นี่สังคมศาสตร์จะมีอาการฟ้าสว่าง ที่จะช่วยโลกได้จริง.

นี่เวลาหมดแล้ว พูดเพียง ๒ ข้อเท่านั้นเวลาหมดแล้ว อาตมาก็ต้องขอยุติการบรรยายในวันนี้ไว้แต่เพียงเท่านี้แล้วก็จะได้พูดต่อไป ในเรื่องที่ยังค้างอยู่ในวันหลัง. ขอยุติการบรรยายในวันนี้ไว้แต่เพียงเท่านี้, เป็นโอกาสให้พระคุณเจ้า จะได้สวดบทธรรมะ เป็นคนสาธยาย ส่งเสริมกำลังใจ ในการปฏิบัติธรรมะสืบต่อไป.

หลงความบ้าว่าศีลธรรม

โลกทุกวันนี้ อยู่ในขั้น กลียุค
ที่เบิกบูกั เร็วรวดเร็ว สุดสลาย
จนสิ้นสุด มนุษยธรรม ต่ำอบาย
เพราะเห็นกง - จักรร้าย เป็นดอกบัว.

กิเลสใส - หัวส่ง ลงปลักกิเลส
มีความแคว่น แสนพิเศษ มาสู่มหัว
สามารถดูต ดึงกันไป ใจมืดมัว
เห็นตนตัว ที่จมกาม ว่าความเจริญ.

มองไม่เห็น ศีลธรรม ว่าจำเป็น
สำหรับอยู่ สุขเย็น ควรสรรเสริญ
เกียรติ กาม กิน บินบ้า ยิ่งกว่าเกิน
แล้วหลงเพลิน ความบ้า ว่าศีลธรรมฯ

— พุทฺธมฺวชิโรภาส —

รายนามผู้บริจาค คณะชาวตะกั่วป่า
จัดพิมพ์หนังสือเล่มที่ ๑ ฟ้าสว่างธรรมานุภาพฯ

---

๑. นางพรรณิ—นายจิตติ กุลวานิช	๑,๕๐๐ บาท
๒. นางสาวน—นายต่อศักดิ์ ตันติวิวัฒน์	๑,๕๐๐ บาท
๓. นางทองเหมาะ—น.พ. ธนากร วทัญญูตา	๑,๕๐๐ บาท
๔. นางวาณี—นายนิพนธ์ โลหกุล	๑,๕๐๐ บาท
๕. นางหม่อมย—นายเจิว ลิมสกุล	๑,๕๐๐ บาท
๖. นางประภา—นายกิตติ กุลจรรยาวิวัฒน์	๑,๕๐๐ บาท
๗. นางอรวรรณ—นายสุธา วงศ์พานิช	๑,๕๐๐ บาท
๘. นางประยูร พฤกษ์วิวัฒน์	๑,๕๐๐ บาท
๙. นางเจือน ตันภิบาล	๕๐๐ บาท
๑๐. นางเลี้ยว แซ่ตัน	๒๐๐ บาท
๑๑. นางกานดา—ประทีป ณ ถลาง	๒๐๐ บาท
๑๒. นางสาวหิริน เอกกุล	๒๐๐ บาท
๑๓. นางสาวฉลวย อุกกุฎาหนนท์	๑๐๐ บาท
๑๔. นางรัศมี อุกกุฎาหนนท์	๑๐๐ บาท
๑๕. นางสาวอุ๋นใจ เจริญกุล	๑๐๐ บาท
๑๖. นางสาวอุ๋นตา เจริญกุล	๑๐๐ บาท

รวม ๑๓,๕๐๐ บาท

ยิ่งเจริญ ยิ่งบ้า ?

ถ้าพูดว่า “ยิ่งเจริญ คือยิ่งบ้า”
ดูจะหา คนเชื่อ ได้ยากยิ่ง
เพราะต่างชอบ ความเจริญ ที่เกินจริง
เจริญอย่าง ผีสาง ยิ่งชอบกัน

โลกเจริญ เกินขนาด ธรรมชาติแหก
เกิดของแปลก แปลงโลก ให้โศกศัลย์
ทำมนุษย์ ให้เป็นสัตว์ พิเศษพลัน
คือฆ่ากัน ทั้งบนดิน และใต้ดิน

ยิ่งเจริญ ยิ่งดูเดี๋ย เลือกเอา
ยิ่งฉลาด ยิ่งมีบาป ก
สร้างปัญหา ยุ่งยาก มากระบบ
โลกทั้งสี่ สุมความบ้า ว่าความเจริญ

พุทธทาส อินทนนท์